

**Britons Arms, deel van
het vroeger begijnhof
gesticht door John
Asger**

vijftiende eeuw, Elm Hill, Norwich
foto: Kevin Millican

De andere landen van belofte

Migratie naar Engeland van de veertiende tot de zestiende eeuw

Bart Lambert

Het recent gelanceerde project *'England's Immigrants'* wil tegen 2015 een online zoekinstrument ontwikkelen met de gegevens van naar schatting 80.000 migranten die tussen 1330 en 1550 in Engeland resideerden. Dit artikel beschrijft de achtergrond en doelstellingen van dit project, en behandelt de bronnen voor de geschiedenis van de migratie naar Engeland tijdens de laatmiddeleeuwse en vroegmoderne periode. Dit wordt geïllustreerd met de *case study* van de familie van Upstall in York, een mooi voorbeeld van middeleeuwse volgmigratie.

Een begijnhof in Norfolk ...

In het historische hart van de Engelse stad Norwich, parallel met de rivier Wensum, ligt Elm Hill. Eén van de trekpleisters van het middeleeuwse straatje, in de hoek met het kerkhof van St Peter Hungate, is Britons Arms, vandaag een restaurant en koffiehuis. Het vakwerkhuis is het enige tastbare relict in de stad, nagelaten door een groep alleenstaande vrouwen of begijnen die zich tijdens de vijftiende eeuw toededen op gebed en liefdadigheidswerk. Norwich is meteen ook de enige plaats in Engeland waar aanwijzingen voor het bestaan van een dergelijk begijnhof zijn terug te vinden. Dit doet de vraag rijzen naar de oorsprong van deze vorm van gemeenschapsleven, zo typerend voor de Nederlanden, Noord-Frankrijk en het Rijnland,¹ in laatmiddeleeuws Norfolk. De levensloop van de vermoedelijke stichter van het begijnhof, John Asger, was hier wellicht niet vreemd aan. Asger werd in 1426 verkozen tot burgemeester van Norwich en schopte het nadien nog verschillende malen tot schepen. Tijdens meerdere zittingen van het stadsbestuur, zo vertellen de bronnen ons, was hij afwezig wegens zaken in Brugge.² Asger was getrouwd met Katharina, afkomstig uit Vlaanderen, en had met haar een zoon, eveneens John genaamd en geboren in Zeeland. Zowel Katharina als John Junior lieten zich in 1431 erkennen als onderdanen van de Engelse Kroon.³ De omzwervingen van John Asger over het Kanaal en de aanwezigheid van zijn Vlaamse vrouw verklaren wellicht de typische invloeden op de architectuur en de inrichting van de ruimte van een Engelse stad. Katharina Asger was daarmee lang niet de enige immigrant uit de Zuidelijke Nederlanden om haar stempel op de Engelse samenleving te drukken.

1 Voor begijnhoven in de Nederlanden, zie: W. SIMONS, *Cities of ladies: beguine communities in the medieval Low Countries, 1200-1565* (Philadelphia 2001) passim.

2 N. Tanner, 'Religious practice', in: C. Rawcliffe en R. Wilson, *Medieval Norwich* (Londen en New York 2004) 140-141.

3 *Calendar of the patent rolls preserved in the Public Record Office: Henry VI, vol. 2. 1429-1436* (Londen 1907) 112, 116.

De andere landen van belofte: Engeland en de Bourgondische Nederlanden tijdens de Late Middeleeuwen

In het tweede hoofdstuk van het eerste boek van zijn *Mémoires*, geschreven omstreeks 1464, hemelde de doorgaans kritisch ingestelde kroniekschrijver Phi-

lippe de Commynes de Bourgondische Nederlanden op als landen van belofte. De langdurige vrede en de bekwaamheid van de vorst hadden er, reeds gedurende drieëntwintig jaar, grote rijkdom en stabiliteit voortgebracht. Zowel mannen als vrouwen gingen er weelderig gekleed en gaven geld uit naar believen. Banketten waren overvloediger en ontmoetingen met vrouwen uitbundiger dan waar ook.⁴ De sociale en politieke vrede, de relatief beperkte belastingsdruk en de hoge koopkracht trokken talloze bezoekers uit andere streken aan, zowel op tijdelijke als meer permanente basis. Kooplieden uit het Duitse Hanzegebied, de Italiaanse stadsstaten, het Iberisch schiereiland, Frankrijk of Engeland reisden naar Brugge, *gateway market* van de laatmiddeleeuwse Europese economie, om er hun waren aan de man te brengen. Hooggeschoolde arbeidskrachten uit alle uithoeken van Europa, bovenal actief in de luxenijverheden, pikten hun graantje mee van de overvloed en vestigden zich in de steden van de Bourgondische Nederlanden, waar ze produceerden voor de buitenlandse klanten en de sterk ontwikkelde thuishmarkt.⁵

Hooggeschoolde arbeidskrachten uit alle uithoeken van Europa pikten hun graantje mee van de overvloed

Wat de uitwijdingen over Bourgondische weelde en overvloed al te vaak onvermeld laten, is dat op hetzelfde moment ook duizenden mensen uit de Bourgondische Nederlanden wegtrokken. Vooral Engeland, waar reeds tijdens de twaalfde en dertiende eeuw veel Vlaamse militairen aan de slag waren gegaan,⁶ blijkt een bevoorrechte bestemming voor emigranten uit onze gewesten te zijn geweest. Voortdurende politieke onrust en confrontatie, veel frequenter dan Philippe de Commynes in zijn kroniek wou laten uitschijnen, dreven zowel politiek ongewensten als getroffen ambachtslieden uit Vlaanderen, Brabant, Holland en Zeeland over het Kanaal. Zo ook Joris Peperlooc, deken en vinder⁷ van het Brugse ambacht van de Oude Grauwwerkers aan het einde van de jaren 1420. Hij beproefde zijn geluk in het Londense Aldgate na de Brugse Opstand tegen de Bourgondische hertog van 1436-1438 die nefast was voor het economisch leven in de stad.⁸ Hij was er, samen met een knecht, actief als bontwerker in 1440,⁹ wat hem dusdanig beviel dat hij zich in 1442 samen met zijn collega Nicolaas Weyns, eveneens uit Brugge, liet naturaliseren tot onderdaan van de Engelse Kroon.¹⁰ De migratie uit de Bourgondische Nederlanden naar Engeland was echter te grootschalig en gestructureerd om zich enkel door evenementiële politieke en militaire factoren te laten verklaren.

In 1435 verbrak de Bourgondische hertog Filips de Goede, zeer tegen de zin van zijn onderdanen, zijn vijftien jaar oude alliantie met de Engelse koning Hendrik VI en sloot hij een nieuw verbond met de Fransen, op zich één van de aanleidingen tot de Brugse Opstand van 1436. Om zich van de aanwezigheid van potentieel vijandige elementen in zijn koninkrijk te vergewissen, maar ook om hen te beschermen tegen mogelijke anti-Bourgondische sentimenten vanwege de Engelse bevolking, gaf Hendrik de Bourgondische onderdanen in Engeland in 1436 de kans om hun loyaliteit te bewijzen door hem een eed van trouw te zweren. Meer dan vijftienhonderd Bourgondische inwijkelingen, slechts een fractie van de effectieve Bourgondische aanwezigheid over het Kanaal, gingen op het aanbod in. Onder hen bijzonder veel Brabanders, maar ook Vlamingen,

4 P. de Commynes, *Mémoires sur Louis XI*, (Parijs 1978) 45.

5 E. Thoen, 'Verhuizen naar Brugge in de late middeleeuwen. De rol van de immigratie van de poorters in de aanpassing van de stad Brugge aan de wijzigende economische omstandigheden (14de-16de eeuw)', in: H. Soly en R. Vermeir, *Beleid en bestuur in de oude Nederlanden. Liber amicorum M. Baelde* (Gent 1993) 329-349.

6 J.F. Verbruggen, *De krijgskunst in West-Europa in de Middeleeuwen: IXe tot begin XVIe eeuw* (Brussel 1954)

7 Een vinder is een bestuurslid van het ambacht en assistent van de deken.

8 J. Dumolyn, *De Brugse opstand van 1436-1438* (Heule 1997) passim.

9 The National Archives (verder TNA), E179/144/42, m. 24.

10 *Calendar of the patent rolls preserved in the Public Record Office: Henry VI, vol. 4, 1441-1446* (Londen 1908) 207.

Mechelaars en mensen uit het Prinsbisdom Luik. Bourgondische immigranten waren afkomstig uit grote steden als Brugge, Gent, Brussel en Antwerpen, maar ook uit kleinere centra zoals Zichem, Paal en Nieuwkerke in Heuvelland. Afgezet tegen de bevolkingscijfers verkregen uit de Brabantse haardtelling van 1437, suggereert de registratie van 1436, zelf een momentopname maar het resultaat van jarenlange inwijking, een migratie naar Engeland van één op 306 inwoners in Tienen, één op 324 in Lier en één op 418 in Diest.¹¹ Een mogelijke verklaring voor deze aantrekkingskracht kunnen de loonschalen en arbeidsomstandigheden zijn, die volgens recent onderzoek structureel beter waren in laatmiddeleeuws Engeland dan in de Bourgondische Nederlanden.¹²

Alien subsidies en denizations: bronnen voor de geschiedenis van de migratie naar Engeland tijdens de laatmiddeleeuwse en vroegmoderne periode

Om de ervaringen van Joris Peperlooc en andere migranten in Engeland, zowel afkomstig uit de Bourgondische Nederlanden als uit andere streken in Europa, te reconstrueren, is *England's Immigrants, 1330-1550. Resident Aliens in the Later Middle Ages* in het leven geroepen. Gefinancierd door de Britse *Arts and Humanities Research Council* wil dit project, een samenwerking tussen de universiteit van York, het *Humanities Research Institute* in Sheffield en *the National Archives (TNA)* in Londen, komen tot een evenwichtig en objectief beeld van de permanente niet-Engelse bevolking in Engeland in de periode van de Honderdjarige Oorlog, de Zwarte Dood en de Rozenoorlogen tot de vooravond van de Reformatie, in de traditionele historiografie vaak eenzijdig vanuit het prisma van xenofobie en vijandigheid ten opzichte van vreemdelingen of met een overtrokken aandacht voor welbepaalde groepen bekeken. Het wil achterhalen wie naar Engeland migreerde, waar deze migranten zich vestigden en vanwaar ze afkomstig waren. Het zal nagaan hoe de niet-Engelse aanwezigheid in het koninkrijk werd gereguleerd, zowel op nationaal als lokaal vlak. De rol van de migranten in de plaatselijke economie zal worden onderzocht en de mate van integratie in de lokale samenleving gepeild. Om dit te doen zal dit project, dat loopt van februari 2012 tot februari 2015, een beroep doen op vier grote bronnenclusters.

Een eerste groep bronnen zijn de zogenaamde *alien subsidy rolls*, deel van de E179-reeks bewaard in de National Archives in Londen. Geconfronteerd met de onrustwekkend snel stijgende kosten van de Honderdjarige Oorlog, waarin Engeland sedert 1420 in het defensief gedwongen was, was de Engelse koning Hendrik VI eind jaren 1430 koortsachtig op zoek naar nieuwe fiscale inkomsten. Een verhoging van de indirecte belastingen op handel en nijverheid, die reeds zwaar waren getroffen door de oorlogsomstandigheden en eerdere heffingen, op de wolhandel in het bijzonder, was geen optie. Een algemene directe belasting op de Engelse bevolking was dan weer taboe sinds de Boerenopstand van 1377-1381, toen een poging tot invoering van een taks met vaste quota aanleiding had gegeven tot de meest gewelddadige en grootschalige onlusten uit de Engelse geschiedenis.¹³ Hendrik VI, slechts twee jaar voordien meerderjarig verklaard en niet in de meest comfortabele onderhandelingspositie, zag zich daarom genoodzaakt zijn toevlucht te nemen tot het gemakkelijkste doelwit.

11 M.R. Thielemans, *Bourgogne et Angleterre. Relations politiques et économiques entre les Pays-Bas Bourguignons et l'Angleterre. 1435-1467* (Brussel 1966), 283-301.

12 J.H. Munro, 'Urban wage structures in late-medieval England and the Low Countries: work-time and seasonal wages', in: I. Blanchard, *Labour and leisure in historical perspective, thirteenth to twentieth centuries, papers from the 11th International Economic History Congress, Milan, 1994* (Stuttgart 1994) 65-78.

13 R.B. Dobson, *The peasants' revolt of 1381* (Londen 1970) passim.

Een algemene directe belasting op de Engelse bevolking was taboe sinds de Boerenopstand

In 1439 gaf het Parlement hem de toestemming een directe belasting te heffen op alle inwoners van Engeland die niet in het koninkrijk waren geboren. Gezinshoofden, waaronder bijzonder veel geschoolde ambachtslieden, zouden zestien penningen ophoesten. Niet-gezinshoofden, vooral huispersoneel en arbeiders, betaalden zes penningen. Die bedragen werden later herhaaldelijk verhoogd. Zo betaalde Joris Peperlooc, de Brugse oud grauwwerker, in 1440 het hogere bedrag voor zijn hele gezin, zijn knecht John de lagere som enkel voor zichzelf.¹⁴ De *alien subsidy* werd toegekend voor de periode van 1440 tot 1445, werd nieuw leven ingeblazen in 1449 en werd een jaarlijkse belasting voor de duur van het leven van de koning vanaf 1453. In 1483 werd een nieuwe *alien subsidy* ingesteld, nu omwille van de oorlog tegen Schotland. Al snel bekwamen verschillende groepen vreemdelingen vrijstelling van betaling: de Duitse Hanze, de Genuezen, later uitgebreid tot alle Italianen, de Fransen en leren ontsnapten de dans.¹⁵ Migranten uit de Bourgondische Nederlanden bleven evenwel de volledige periode aansprakelijk, wat de *alien subsidy* tot een unieke bron voor hun aanwezigheid in Engeland maakt.

14 TNA, E179/144/42, m. 24.

15 S.L. Thrupp, 'A survey of the alien population of England in 1440', *Speculum*, 32:2 (1957) 262-273.

De interpretatie van de informatie verschaft door de *subsidy rolls*, stelt ons echter ook voor problemen, niet het minst omwille van de manier waarop de inning van de belasting was georganiseerd. Gebruikelijk zond de koninklijke kanselarij een instructie naar de inner, meestal een baljuw of sheriff, in de gemeenschappen. Die was verantwoordelijk voor het aanduiden van de gezworenen, plaatselijke notabelen die werden belast met het identificeren van de vreemdelingen wonend in hun wijk. Deze manier van werken houdt in dat wat we in de belastinglijsten zien de perceptie, mogelijk zelfs de constructie van vreemde aanwezigheid door een lokale elite weerspiegelt, met alle gevolgen van dien. Zo slaagde Thomas Fysher, gezworene in Langley Marsh in Buckinghamshire, er in 1440 in zijn buurman te laten opdraaien voor de taks. Hij wist niet wat de naam van de man was, maar verzekerde dat hij lers was, mogelijk een indicatie van enige animositeit tussen de twee.¹⁶

16 TNA, E179/235/11, rot. 3.

De instructies werden samen met de commissie vastgenaaid aan en opgerold met de uiteindelijke belastinglijsten van de belastingplichtigen. Die bevatten, in het ideale geval, de naam en voornaam van de betalende, zijn beroep en zijn nationaliteit. In de meeste gevallen ontbreken de laatste twee categorieën echter en ook wanneer ze zijn vermeld, is enige omzichtigheid op zijn plaats. Zo blijkt 'Dutch' een aanduiding te zijn geweest voor iedereen die een taal sprak die op Nederlands leek en werd de omschrijving 'Theotonicus' of 'Duits' zowel voor mensen afkomstig uit het Duitse Keizerrijk als voor migranten uit de Bourgondische Nederlanden gebruikt. Bovendien dichtte de inner van de belasting de betalenden vaak beroeps- of plaatsgerelateerde namen toe die de identificatie bemoeilijken en bijkomende vragen oproepen. Mogen we veronderstellen dat de vele belastingplichtigen met familienaam Fleming of Brabander uit respectievelijk Vlaanderen of Brabant afkomstig waren en was John Berebrewer effectief een bierbrouwer en Henry Parchmynmaker een perkamentmaker?

Zo blijkt 'Dutch' een aanduiding te zijn geweest voor iedereen die een taal sprak die op Nederlands leek

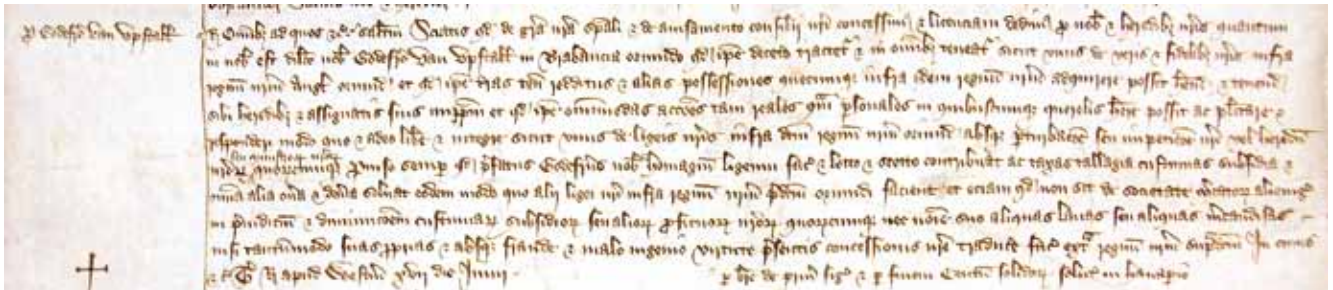
Eerdere studies van de *alien subsidies*, uitgevoerd door Sylvia Thrupp, suggererden een aanwezigheid van iets meer dan 16.000 vreemdelingen in Engeland in 1440, met concentraties van mensen uit de Bourgondische Nederlanden in de counties Kent, Surrey, Suffolk en Londen.¹⁷ Recenter onderzoek, onder meer dat van Jim Bolton, toonde aan dat haar resultaten dienen te worden bijgesteld naar boven en dat zo'n 1% van de Engelse bevolking en 6% van de Londense bevolking, of evenveel als geregistreerd in de Engelse census in 1901, zo'n vier en een halve eeuw later, niet in het koninkrijk geboren was.¹⁸ Volgens een pilootproject, uitgevoerd aan de universiteit van York in 2011, moeten de *alien subsidy returns* ons, over de hele periode 1440-1487, informatie opleveren over zo'n 60.000 migranten.

17 S.L. Thrupp, 'A survey of the alien population', 266.

18 J.L. Bolton, *The alien communities of London in the fifteenth century. The subsidy rolls of 1440 & 1483-4* (Stamford 1998) 8-9.

Zij zullen worden aangevuld met de *letters of denization* en de *letters of protection*. Vanaf de jaren 1380 hadden immigranten in Engeland de mogelijkheid zich te laten naturaliseren tot een onderdaan van de Engelse Kroon. In ruil voor een betaling en een eed van trouw was de kersverse *denizen* voortaan gemachtigd land en andere bezittingen te verwerven in Engeland en te pleiten in Engelse rechtbanken, voorrechten die andere immigranten ontzegd werd. De begunstigde werd verondersteld belastingen en heffingen te betalen als andere Engelse onderdanen en was dus, in principe, vrijgesteld van de betaling van de *alien subsidy*. Zo komt Joris Peperlooc, die *letters of denization* kocht in november 1443, na deze datum niet meer voor op de *alien subsidy*-lijsten. In de praktijk bleek de naleving van dit privilege vooral afhankelijk van de goede wil van de inner. *Letters of protection*, uitgevaardigd sinds 1290, boden dan weer gerechtelijke bescherming van immigranten tegen arrestaties of confiscaties. Ze hadden geen uitstaans met het naturalisatieproces vervat in de *letters of denization* en impliceerden dan ook geen vrijstelling van enige belasting. In vergelijking met de resultaten van de *alien subsidies*, bieden de bovenstaande kanselarijbriefjes het voordeel dat het chronologisch perspectief van het onderzoek kan worden uitgebreid en ook het begin van de Honderdjarige Oorlog, tijdens de jaren 1330, kan worden opgenomen in de analyse. Daarenboven gunnen

ze ons een blik op een meer geprivilegieerde groep migranten dan die geregistreerd in de *alien subsidy rolls*, die het zich überhaupt kon veroorloven zich vrij te kopen van bepaalde heffingen.

Letter of denization van Godfrey van Upstall, 1393, TNA, C66/337, m. 3

Onder hen bijvoorbeeld meester Gervais de Vulre, tijdens de eerste drie decennia van de vijftiende eeuw poorter van Brugge, ontvanger van de Heer van Assebroek en leenman van de burg van Brugge.¹⁹ Tijdens de tweede helft van de jaren 1430 waagde hij de oversteek naar Engeland, waar hij werd aangesteld tot de allereerste secretaris van de koning voor Franse aangelegenheden en werd overladen met Koninklijke gunsten.²⁰ Zijn naam komt nog voor op de eerste *subsidy rolls* in 1440, waaruit blijkt dat hij samen met zijn vrouw Johanna en twee knechten te midden van de Genuese gemeenschap in het Londense Bishopsgate woonde.²¹ In januari 1441 verkreeg hij echter *letters of denization* en drong de koninklijke kanselarij er bij de stad Londen op aan hem voortaan vrij te stellen van elke belasting voor vreemdelingen.²² Andere bemiddelde begunstigden, in 1431, waren Katharina, de Vlaamse vrouw van John Asger en haar zoon John.²³

Geschat wordt dat de *letters of protection* en de *letters of denization* ons zullen inlichten over zo'n 10.000 immigranten. Dat is ongeveer dubbel zoveel als het verwachte aantal vreemdelingen waarover gegevens zullen worden verzameld via tellingen van groepen met een specifieke afkomst die werden uitgevoerd met het doel ze hetzij uit het koninkrijk te verdrijven, hetzij ze te laten verblijven. In 1394 werden bijvoorbeeld de namen, beroepen en verblijfplaatsen geregistreerd van ongeveer vijfhonderd Ieren residerend in Engeland met het oog op de expeditie van Richard II tegen Ierland.²⁴ In 1405 ondergingen immigranten uit de Bourgondische Nederlanden hetzelfde lot, in 1415 de Welshmen en, opnieuw, de Ieren. Tot deze categorie behoren ook de hoger vermelde eden van trouw gezworen aan de Engelse koning in 1436. Ook voor de interpretatie van deze bronnen is een kritische houding ten zeerste aangeraden. Zo moeten we het hoge aantal Hollanders en het lage aantal Vlamingen die de eed zwoeren met een korrel zout nemen als we weten dat enige jaren nadien, tijdens het onderhandelen van een aparte vrede met Holland en Zeeland, de Engelse gezanten aandrongen op het invoeren van een identiteitsbewijs voor Hollanders en Zeeuwen, omdat ze zo moeilijk te onderscheiden waren van Vlamingen.²⁵

De vierde bronnencluster tenslotte waar *England's Immigrants, 1330-1550* zich op beroept, zijn de sporadische maar significante vermeldingen van etnische en religieuze minderheden, vaak in het kader van hun (gedwongen) bekering tot het Christendom. In weerwil van de visie in de traditionele historiografie, volgens dewelke bijvoorbeeld de joden collectief afwezig tekenden in Engeland tussen hun gedwongen uitwijzing in 1290 en de opheffing van hun ban onder Oliver Cromwell in 1655,²⁶ wordt gehoopt om langs deze weg informatie over zo'n 500 extra immigranten te verzamelen. De kwantitatieve aanpak, gestoeld

19 Stadsarchief Brugge (verder SAB), Politieke charters, 1e reeks, nrs. 880, 951 en 952. SAB, Cartularium Groenenboek A, f° 110 r°-113 v° en f° 244 v°-245 r°. SAB, Fonds Veranneman, oorkonden, nr. 8. SAB, Oorkonden private aangelegenheden, 3e reeks, SAB, Adornes en Jeruzalem, nr. 511.

20 J. Otway-Ruthven, *The king's secretary and the signet office in the XV century* (Cambridge 2008) 94.

21 TNA, E 179/144/42, m. 15.

22 *Calendar of the patent rolls preserved in the Public Record Office: Henry VI, vol. 3. 1436-1441* (Londen 1907) 555. R. Sharpe, *Calendar of letter-books of the city of London: K: Henry VI* (Londen 1911) 380.

23 *Calendar of the patent rolls preserved in the Public Record Office: Henry VI, vol. 2. 1429-1436* (Londen 1907) 112, 116.

24 J.L. Bolton, 'Irish migration to England in the Late Middle Ages: the evidence of 1394 and 1440', *Irish Historical Studies*, 32:125 (2000) 1-21.

25 M.R. Thielemans, *Bourgogne et Angleterre*, 117.

26 Zie, bijvoorbeeld, C. Roth, *A history of the Jews in England* (Oxford 1964) passim.

op de gegevens van de *alien subsidy returns*, de *letters of protection* en *letters of denization*, de specifieke tellingen en de vermeldingen van minderheden, zal worden gecombineerd met een meer kwalitatieve benadering waarbij case studies zullen worden uitgewerkt gebaseerd op de aanwezigheid van de geïdentificeerde vreemdelingen in gerechtsdossiers, bewaard in stedelijke archiefinstellingen, en testamenten, onder meer te vinden in de archieven van de *Prerogative Courts* van York en Canterbury.

Een voorbeeld van middeleeuwse volgmigratie: de familie van Upstall in York

Een familie die zich zeer goed leent tot een meer gedetailleerde studie, zijn de Brabantse van Upstalls. De eerste onder hen die we in de Engelse archieven tegenkomen, is Godfried van Upstall. Hij kocht in 1376 het statuut van *Freeman of the City of York*, wat hem de mogelijkheid gaf bepaalde beroepen in de stad uit te oefenen zoals bijvoorbeeld wever.²⁷ Tijdens de daaropvolgende jaren duikt hij echter in de *custom accounts* op als importeur van een brede waaier aan goederen, waaronder uien en olie en als exporteur van kalfshuiden op hoofdzakelijk Zeeuwse schepen.²⁸ In juni 1393, mogelijk een verklikker van een verdergaande integratie in de Engelse samenleving, verkreeg hij tegen betaling zijn *letters of denization* van de Engelse kanselarij, wat hem formeel tot een onderdaan van de Engelse koning maakte (zie afbeelding 3).²⁹ Godfried maakte deel uit van een gemeenschap van immigranten uit de Bourgondische Nederlanden in York. Getuige hiervan zijn vermelding als executeur-testamentair in het testament van Hendrik Tutbag, lid van een andere, zeer actieve, Brabantse familie uit de buurt van Heist-op-den-Berg, in 1398.³⁰

Godfried kreeg begin vijftiende eeuw gezelschap in Yorkshire van zijn verwant Peter van Upstall. Hij legde een zeer gelijkaardig parcours af als dat van zijn voorganger, te beginnen met de vrijheid van de stad in 1401, dit keer effectief als handelaar.³¹ Dertien jaar later ontving ook hij *letters of denization*,³² die hij liet registreren door het Yorkse stadsbestuur. Hij was getrouwd met Alice Russell, telg van een lokale familie van wijnimporteurs, met wie hij een zoon genaamd Jan had.³³ Toen hij in 1430 zijn testament liet opmaken, liet hij aan diezelfde Jan al zijn gronden en bezittingen in het Brabantse Herselt na, het bewijs van de blijvende band die de Yorkse immigranten behielden met hun plaats van herkomst. Hetzelfde jaar stierf ook Alice, niet zonder een grote hoeveelheid bedmeubelen te schenken aan vrienden en magen, waaronder, opnieuw, de Tutbags. Peter en Alice werden begraven in het koor van St Martin le Grand in Coney Street, waar volgens haar testament ook de lichamen van haar zonen lagen.³⁴ De kerk is, ondanks zware schade tijdens de Tweede Wereldoorlog, gedeeltelijk bewaard gebleven (zie afbeelding 4). De geschiedenis van de familie van Upstall in York kan worden beschouwd als een voorbeeld van volg- of kettingmigratie, een proces dat vandaag nog steeds zichtbaar is: één familielid emigreert en wordt, eens hij is gesetteld, vervoegd door verwanten, die een beroep kunnen doen op zijn netwerken voor informatie, huisvesting en werkmogelijkheden.

27 'Register of the Freemen of the City of York, vol. 1, 1272-1558', *Publications of the Surtees Society*, 96 (1897) 75.

28 M. Twycross, 'Some aliens in York and their overseas connections: up to c. 1470', *Leeds Studies in English New Series*, 29 (1998) 367-368.

29 TNA, C66/337, m. 3.

30 M. Twycross, 'Some aliens in York', 367.

31 'Register of the Freemen of York', 106.

32 *Calendar of the Patent Rolls preserved in the Public Record Office: Henry V, vol. 1, 1413-1416* (Londen 1910) 194.

33 M. Twycross, 'Some aliens in York', 368.

34 'Testamenta Eboracensia. A selection of wills from the registry at York, Part II', *Publications of the Surtees Society*, 30 (1855) 8-9.

De geschiedenis van de familie van Upstall in York kan worden beschouwd als een voorbeeld van volg- of kettingmigratie

Overblijfselen van St Martin le Grand, Coney Street in York, laatste rustplaats van Peter en Alice van Upstall in 1430

Besluit

Peter en Godfried van Upstall, John en Katherine Asger, Gervais de Vulre en Joris Peperlooc komen mogelijk meer uitgebreid aan bod in één van de publicaties waarin *England's Immigrants, 1330-1550* tegen 2015 geresulteerd zou moeten hebben. Op stapel staan, afgezien van meerdere artikels in internationale tijdschriften, een syntheseboek over migratie naar Engeland tijdens de Late Middeleeuwen en de verzamelde papers gepresenteerd tijdens een specifieke sessie op het International Medieval Congress in Leeds in 2014 en het internationaal slotcongres van het project in York in februari 2015. Ook gepland zijn twee doctoraatsverhandelingen, één met betrekking tot religieuze minderheden in Engeland van de veertiende tot de zestiende eeuw, de andere over de identiteit van Franse immigranten in het koninkrijk in de periode in kwestie. Van Upstall, Asger, de Vulre en Peperlooc hebben zich alleszins verzekerd van een plaatsje in het belangrijkste resultaat van het *England's Immigrants*-project: een databank, ontwikkeld door het *Humanities Research Institute* in Sheffield, met de gegevens van naar schatting 80.000 immigranten resident in Engeland tussen 1330 en 1550. Dit uiterst gebruiksvriendelijk zoekinstrument, dat vrij online raadpleegbaar zal zijn, dient zich aan als een ware goudmijn voor elke lokale historicus met interesse in de internationale uitstraling van zijn stad, dorp of streek en elke genealoog op zoek naar de buitenlandse omzwervingen van zijn voorouders, in het bijzonder in die andere landen van belofte over het Kanaal.

Beredeneerde bibliografie

Een goede historische inleiding tot de Engels-Bourgondische relaties tijdens de laatmiddeleeuwse periode is te vinden in C.M. Barron, 'Introduction: England and the Low Countries 1327-1477', in: C.M. Barron en N. Saul, *England and the Low Countries in the Late Middle Ages* (Stroud 1995). De eerste en tot de aanvang van *England's Immigrants, 1330-1550* ook enige studie van de *alien subsidies* op een nationale schaal, voor het jaar 1440, werd geschreven door de Canadese historica Sylvia Thrupp en gepubliceerd als 'A survey of the alien population of England in 1440', *Speculum*, 32:2 (1957) 262-273. Haar resultaten werden herzien door Jim Bolton, die ook de *subsidy* lijsten voor enkele Londense wijken voor de jaren 1440 en 1483-4 uitgaf in zijn *The alien communities of London in the fifteenth century. The subsidy rolls of 1440 & 1483-4* (Stamford 1998). Voortbouwend hierop beschreef hij ook de ruimtelijke spreiding van immigranten in vijftiende-eeuws Londen in 'La répartition spatiale de la population étrangère à Londres au XVe siècle', in: J. Bottin en D. Calabi, *Les étrangers dans la ville, xc-xviii siècles* (Parijs 1999) 425-452. Marie-Rose Thielemans analyseerde de 'oaths of fealty' gezworen door Bourgondische onderdanen in 1436 in *Bourgogne et Angleterre. Relations politiques et économiques entre les Pays-Bas Bourguignons et l'Angleterre. 1435-1467* (Brussel 1966), 283-301. Een uitstekende plaatselijke *case study*, gewijd aan de aanwezigheid van mensen uit de Nederlanden in laatmiddeleeuws York, is 'Some aliens in York and their overseas connections: up to c. 1470', *Leeds Studies in English New Series*, 29 (1998) 359-380 van de hand van Meg Twycross. Alles over het *England's Immigrants*-project, tenslotte, is voorhanden op www.englishimmigrants.com.

Biografie

Bart Lambert is postdoctoraal onderzoeker aan de Universiteit van York, waar hij werkt aan het AHRC-project *England's Immigrants, 1330-1550. Resident Aliens in the Later Middle Ages*. Hij schreef een doctoraat over de Genuese gemeenschap in 15de-eeuws Brugge aan de Universiteit Gent (2011) en is de auteur van *The City, the Duke and their Banker. The Rapondi Company and the Formation of the Burgundian State (1384-1430)* (Turnhout 2006), alsook van verschillende artikels in internationale tijdschriften over de buitenlandse commerciële aanwezigheid in de Bourgondische Nederlanden. Voor meer informatie: bart.lambert@york.ac.uk